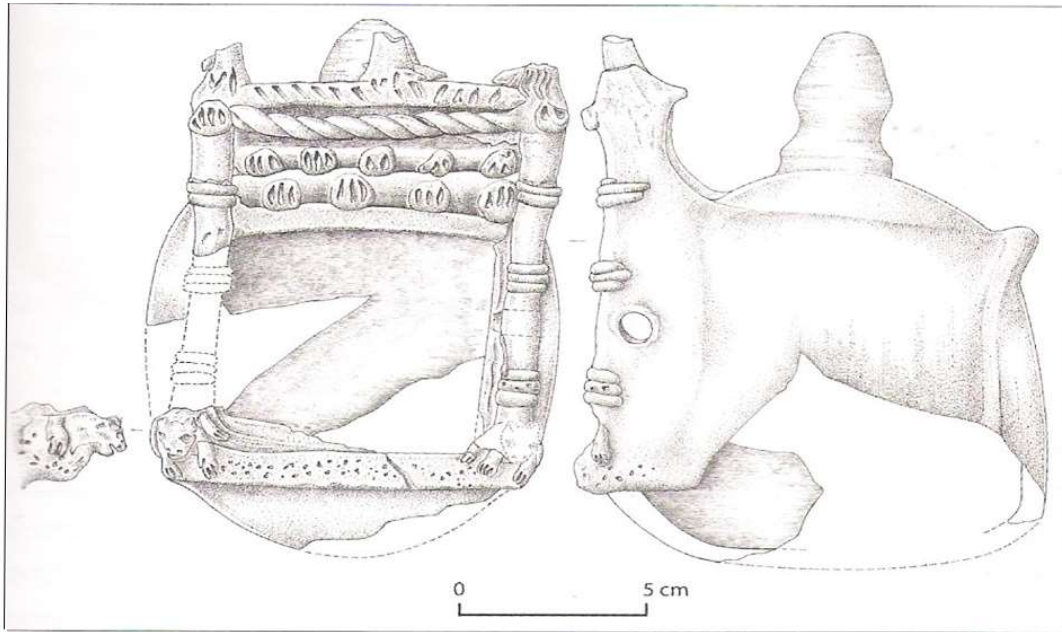

ארון הברית – אחד! או שניים ויותר? איזה ארון יצא למלחמה?

דגם מקדש שפיתחו מעוטר קפידה וכולל שני אריות, שני עמודים, סרטים קשורים לעמודים, ארבע קורות מעל לפתח ופרוכת מגולגלת. על הקורות מופיעים עגולי מחורצים בקווים מקבילי, כנראה סימון של קורות הגג הנמשכות בניצב לפתח. על הגג . נרואות שלוש ציפורים התמונות לקוחות מספרם של יוסף גרפינקל, סער גנור ומייקל היזל, עקבות דוד המלך בעמק האלה - תגליות מפתיעות בארכיאולוגיה המקראית (תל-אביב 2012), ונכללו במצגת בהסכמתו של פרופ' גרפינקל לקראת הרצאה בכנס של המשלחת על ממצאי החפירות.

דגם מקדש שפיתחו מעוטר קפידה וכולל שני אריות, שני עמודים, סרטים קשורים לעמודים, ארבע קורות מעל לפתח ומגולגלת. על הקורות מופיעים עגולי מחורצים בקווים מקבילי, כנראה סימון של קורות הגג הנמשכות בניצב לפתח. על הגג . נרואות שלוש ציפורים. התמונות לקוחות מספרם של יוסף גרפינקל, סער גנור ומייקל היזל, עקבות דוד המלך בעמק האלה – תגליות מפתיעות בארכיאולוגיה המקראית (תל-אביב 2012), ונכללו במצגת בהסכמתו של פרופ' גרפינקל לקראת הרצאה בכנס של המשלחת על ממצאי החפירות.

1. עלי הכהן ושמואל הנער (היכן שכב שמואל?): [1]

“והנער שמואל משרת את ה' לפני עלי, ודבר ה' היה יקר בימים ההם, אין חזון נפרץ ...

ונר א-להים טרם יכבה, ושמואל שוכב – בהיכל ה' אשר שם ארון א-להים –

ויקרא ה' אל שמואל ויאמר הנני . . . ושמואל טרם ידע את ה', וטרם יגלה אליו דבר ה' ..” (שמואל-א ג', א-י);

2-3. השאלה בארון הא-להים שבידי אחיה, במלחמת מכמש:

“ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' בשילו נושא אפוד. . . ויאמר שאול לאחיה:
הגישה ארון הא-להים כי היה ארון הא-להים ביום ההוא ובני ישראל (=עם בני ישראל) ... ויאמר שאול
אל הכהן אסף ידרך (שמואל-א י"ד, ג, יח, כ).”

דומה לו התיאור הנאמר בספר שופטים (כ', כו-כח): “וישאלו בני ישראל בה', ושם ארון ברית הא-
להים בימים ההם, ופנחס בן אלעזר בן אהרן, עומד לפניו בימים ההם לאמר :

האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל ? . . .”;

4-5. האפוד שבידי אביתר, שברח אל דוד –

“ויהי בברח אביתר בן אחימלך אל דוד קעילה, אפוד ירד בידו[2] – חשוב להשוות את הפסוקים על
אביתר והגשת האפוד, לנאמר במלכים-א (ב', כו-כז):

“ולאביתר הכהן אמר המלך ענתות לך על שְׂדֵיךָ, כי איש מות אתה, וביום הזה לא אמיתך, כי נשאת
את ארון א-דני ה' לפני דוד אבי ...”;

6-7-8. בפרשות מיוחדות בספר שמואל-א (פרק ד' ופרק ו'), ובמלכים-א (פרק ח'), מדובר בפירוש על
ארון העדות הפנימי –

“... נקחה אלינו משלה את ארון ברית ה' וַיָּבֵא בַקֶּרְבָנוּ וַיִּשְׁעֲנוּ מִכֶּפֶף אִיבֵינוּ; וישלח העם שלה וישאו
משם את ארון ברית ה' צ-באות יֹשֵׁב הַכְּרִבִים, ושם שני בני עלי עם ארון ברית הא-להים, חפני
ופנחס” (שמואל-א ד', ג-ד; ז', א);

“... להעלות משם את ארון הא-להים אשר נקרא שם – שם ה' צ-באות יושב הכרבים עליו” ; בהדגשה
מיוחדת, כנראה כדי להבדילו מארונות אחרים. (שמואל-ב ו', ב);

“אז יקחה שלמה ... להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד היא ציון ... וישאו הלהנים את הארון ... ואת
אהל מועד, ואת כל כלי הקדש אשר באהל ... וַיָּבֵאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' אֶל מְקוֹמוֹ, אֶל דְּבִיר
הַבַּיִת אֶל קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, אֶל תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים ... אֵין בְּאֲרוֹן רֵק שְׁנֵי לְחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם
מֹשֶׁה בְּחָרֵב, אֲשֶׁר כָּרַת ה' עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם” (מלכים-א ח', א-ט);

9-10. "ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארץ תתן את העֶדֶת אשר אתן אליך. ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העֶדֶת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל" (שמות כ"ה, כא-כב);

ובמקביל, נאמר על אהרן:

"ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד. ונתתה אל חשן המשפט את האורים ואת התמים, והיו על לב אהרן בבאו לפני ה'; ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד" (שמות כ"ח, כט-ל).

11-12. הכהן ומשפט האורים – במלחמה:

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו, והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתיה אתו לעיניהם. ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל. ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ה', על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו, וכל העדה" (במדבר כ"ז, יח-כא);

"וישלח אתם משה אלף למטה לצבא, אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא, וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו" (במדבר ל"א, ו);

ייתכן, שרעיון זה רמוז גם בכוננת חז"ל בגמרא, על נאמו הארוך והנרגש של כהן משוח מלחמה (משנה סוטה פרק ח'):

"וכל כך למה? מפני שהשם וכל כינויו מונחין בארון" (בבלי, סוטה מב ע"ב), וכוונתם לארון "היוצא עמהם למלחמה" (כדברי רש"י שם; אך בהמשך נזכר ארון ולוחות שבו).

גניזת הארון [3]

"ויאמר ה' אלי בימי יאשיהו המלך ... לא יאמרו עוד ארון ברית ה', ולא יעלה על לב, ולא יזכרו בו ולא יפקדו, ולא יעשה עוד; בעת ההיא יקראו לירושלם כסא ה', ונקוו אליה כל הגוים לשם ה' לירושלם ..."; (ירמיהו ג', י-ז).

ממצאים מחפירות קיאפה – עמק האלה, ימי דוד

בחפירות שנערכו בחר. קיאפה בעמק האלה נחשפה עיר-מצודה יהודאית, חד-תקופתית, מן המאה ה-10 לפנה"ס – הממצאים מתוארים בספרם של החופרים, יוסף גרפינקל, סער גנור ומייקל היזל,

עקבות דוד המלך בעמק האלה (תל-אביב 2012); בעמ' 150-163 מתוארים כמה ארונות קודש עם עיטורי פתח מקבילים ודומים מאד לתיאורי הפתחים בבית ה' (=הבית הראשון) שבנה שלמה (מלכים-א ז', א-ב), אלא שהם קדמו לבית ה' בכמה עשרות שנים, והגודל שלהם מתאים לארון נייד, ונמצאו גם נקבים שאפשרו לשאת אותם. המצודה כולה נבנתה כחלק מן המלחמות מול הפלשתים, וגם חרבה בגללן.

החופרים מציינים את פסוקי "ארון הא-לוהים" שהיה נייד ואף יוצא למלחמה, אולם אינם מבחינים בין "ארון העדות" שבו נשמרו לוחות הברית, לבין 'ארון היוצא למלחמה'.

המידות שנמסרו ל"ארון העדות" הן "אמתים וחצי ארכו, ואמה וחצי רחבו, ואמה וחצי קמתו" (שמות כ"ה, י'; ל"ז, א), ובהנחה סבירה שאמה מקראית קדומה מידתה כחצי מטר, מדובר בארון שיכול להתנייד רק על ידי הבדים הקבועים בו, ובמשא בכתף. [4]

הארונות שנמצאו בקיאפה קטנים בהרבה – ארון האבן, גובהו הכולל 35 ס"מ, והפתח משקף יחס כפול וקבוע בין אורך לרוחב (כמו בפתחי המקדש), אבל במידות קטנות – ביחס של 20 ס"מ גובה ו-10 ס"מ רוחב – ללוחות הברית נדרש ארון של כ-25.1 מטר על כ-75 ס"מ ברוחב ובגובה.

הארונות הקטנים שנמצאו בקיאפה הולמים בדיוק את הארון שיצא למלחמה, לדעתי, עם אפוד ובו אזורים ותומים כדי לשאול בה' בעת צורך, ובעמק האלה בימי דוד התנהלו קרבות חוזרים ונשנים מול הפלשתים (שמואל-א י"ז; שמואל-ב כ"א, טו-כב).

במצגת המצורפת לכאן מובאות תמונות של הארונות הקטנים מעמק האלה, מימי דוד, והם בדיוק מתאימים לארונות המיועדים לאפוד עם אזורים ותומים, שמצאנו את תיאורם בפסוקים ממלחמות ישראל בימי השופטים, בימי שאול ובימי דוד. אלה הם הארונות עליהם חשבתי (עוד לפני שנים רבות) כשפירשתי את הפסוקים המובאים לעיל.

על ארונות כאלה נאמר בתורה (במדבר י', לד-לה), בפרשיה יוצאת דופן, שהמסורה קבעה לה כעין סוגריים (שתי נ הפוכות), וחז"ל קראו לה "ספר בפני עצמו" [5] –

"ויהי בנסע הארון, ויאמר משה:

קומה ה' ויפצו איבך, וינסו משנאיך מפניך!

ובנה יאמר:

שובה ה' רבבות אלפי ישראל".

דגם מקדש מעוטר, מחרס, שהתגלה בעונת 2011. הפריט נמצא מרוסק לעשרות שברים שונים. החלק החשוב השתמר במצב טוב יחסית וכולל פתח המעוטר בשני אריות, עמודים, חבלים הקשורים לעמודים, קורות גג, פרכת מגולגלת, עיגולים מחורצים ושלוש ציפורים על הגג

גם מקדש מגולף באבן גיר, במבט חזיתי. מעל לפתח נראות קורות הגג (טרלגיפיס). הפתח מודגש על ידי נסיגת המשקופים פנימה שלוש פעמים. על כל המבנה נראים שרידי צבע אדום

תמונות לקוחות מספרם של יוסף גרפינקל, סער גנור ומייקל היזל, עקבות דוד המלך בעמק האלה – תגליות מפתיעות בארכיאולוגיה המקראית (תל-אביב 2012), ונכללו במצגת בהסכמתו של פרופ' גרפינקל לקראת הרצאה בכנס של המשלחת על ממצאי החפירות.

[1] תרגום יונתן לפסוק, פירש ששמואל שכב בלשכת לויים, ורק שמע קול ממקום הארון בהיכל; בעקבותיו הלכו רוב המפרשים. אם מדובר בארון לאורים ותומים, התיאור המקראי בהיר וחלק, ללא קושי.

[2] שמואל-א כ"ג, ו; ושם כ"א, י; כ"ב, י; כ"ג, ט-יב "הגישה האפוד"; טז-יח; כ"ח, ו; ל', ז-ח "הגישה נא לי האפוד".

[3] כך פירשו חז"ל (יומא נב ע"ב; הוריות יב ע"א), גם את הוראת יאשיהו ללויים לתת (=לגנוז) את "ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל, אין לכם [עוד] משא בכתף, עתה עבדו את ה' א-להיכם ואת עמו ישראל" (דברי-הימים-ב ל"ה, ג); וראו שם רש"י (פשט מול רבותינו); וראו רמב"ם הלכות בית הבחירה (פ"ד, א).

[4] שמות כ"ה, יג-טו; במדבר ד', ד-ו, טו; ז', ט; י', כא; יהושע ג', יא עד ד', יח; ו', ו-ח; ח', לג; שמואל-א ד', ד; ז', א; במיוחד שמואל-ב פרק ו'; שמואל-ב ט"ו, כד-כו; מלכים-א ח', א-ט; דברי-הימים-ב ל"ה, ג.

[5] כהגדרה הלכתית לספר קודש מינימלי (85 אותיות), שמצילים מדליקה בשבת (שבת קטו ע"ב עד קטז ע"א); מדובר, לדעתי, בארון היוצא למלחמה, ולא בארון העדות הפנימי, ופרשיית "זיהי בנסע הארץ", קשורה, לדעתי, ל"ספר מלחמת ה'" (במדבר כ"א, יד-כ).